

на k -ой тарелке S -ой части через η_{ik} - локальный эффективный коэффициент полезного действия тарелки:

$$y_{is}^{jk} = y_{is}^{j,k+1} + \eta_{is}^{jk} (y_{is}^{*jk} - y_{is}^{j,k+1}) \quad (1)$$

Введем переменные α_{sk}^j , где каждая α_{sk}^j соответствует k -й тарелке, S -ой части j -й колонны. С помощью новых переменных модифицируем уравнение (1):

$$y_{is}^{jk} = y_{is}^{j,k+1} + \alpha_{sk}^j \eta_{is}^{kj} (y_{is}^{*kj} - y_{is}^{j,k+1}) \quad (2)$$

Отметим, при $\alpha_{sk}^j = 0$ мы получаем, что $y_{is}^{jk} = y_{is}^{j,k+1}$, $x_{is}^{jk} = x_{is}^{j,k-1}$, то есть при $\alpha_{sk}^j = 0$ k -я тарелка отсутствует. И, наоборот, при $\alpha_{sk}^j = 1$ тарелка присутствует. Используя новые переменные, мы можем сформулировать задачу оптимального проектирования как задачу поиска оптимальных значений переменных α_{sk}^j и режимных переменных.

Преимущества введения в уравнение (1) новых переменных позволит переходить от дискретных переменных к непрерывным, что позволит получать нижние оценки. Для решения используется метод ветвей и границ. Для получения нижней оценки используем непрерывные переменные α_{sk}^j . В этом состоит преимущество перехода от дискретных переменных – числа тарелок в колоннах к переменным α_{sk}^j .

Представим алгоритм поиска в виде дерева-графа. Каждой вершине будет соответствовать набор множеств: множества возможного числа тарелок соответствующих ректификационных колонн. Ветвление проводится по числу тарелок в каждом множестве, путем дробления выбранного на данной итерации множества на два подмножества. Нижняя оценка получается решением задачи, когда все множители тарелок непрерывны, варьируются. В результате решения получаем набор дробных α_{sk}^j . Верхняя оценка получается в результате решения задачи, когда в качестве числа тарелок взята целая часть суммы параметров, полученных при решении непрерывной задачи. Поиск останавливается, когда в колоннах не осталось нерассмотренных тарелок, или же когда нижняя и верхняя оценка близки с заданной точностью.

Предложенный подход был использован для оптимального проектирования системы, состоящей из 3 колонн, с заданной топологией, для разделения 4-компонентной смеси, содержащей пропан, бутан, пентан, гексан. В качестве начального приближения число тарелок для каждой колонны было принято равным 20. Решение было получено за 7 шагов. Оптимальному решению соответствует: для колонны 1 – (7,5), для колонны 2 – (3,5), для колонны 3 – (7,5), где первое число в скобках – число тарелок в исчерпывающей, второе – в укрепляющей секциях колонн.

1. Островский Г.М., Волин Ю.М. Технические системы в условиях неопределенности: анализ гибкости и оптимизация / М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2008.
2. Островский Г.М., Зиятдинов Н.Н., Лаптева Т.В., Богула Н.Ю. Оптимальное проектирование системы ректификационных колонн // ДАН. 2009. Т. 429. № 3. С. 1.

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ГАЗОВОЇ МЕМБРАННОЇ ДИСТИЛЯЦІЇ

Ладієва Л.Р.

Національний технічний університет України «КПІ», lrynus@yahoo.com

Для отримання чистої і надчистої води з вод різної солоності, очистки стічних вод, концентрування солей з промислових вод застосовується метод мембранної дистиляції. Розглянута мембранна дистиляція через паровий прошарок, в якій на відміну від контактної мембранної дистиляції, пара за приймаючою стороною мембрани конденсується на охолоджуваній поверхні, яка знаходиться на певній відстані від мембрани. Повітря в порах

мембрани перешкоджає дифузії водяної пари і зменшує її потік через мембрану. При малих розмірах пор, коли переважає кнудсенівська дифузія, вилучення повітря приводить лише до незначного збільшення потоку. Для мембран з більшими розмірами пор таким чином можна реально збільшити потік пари і знизити тепло переніс через мембрану. Газова мембранна дистиляція забезпечує отримання чистої води, також може застосовуватись для термолабільних розчинів при забезпеченні заданого перепаду температур ($\Delta\Theta=30-40$ К) при низькій температурі холодоагенту.

При створенні математичної моделі процесу газової мембранної дистиляції (рис.1) використали підхід при розробці математичної моделі процесу контактної мембранної дистиляції.

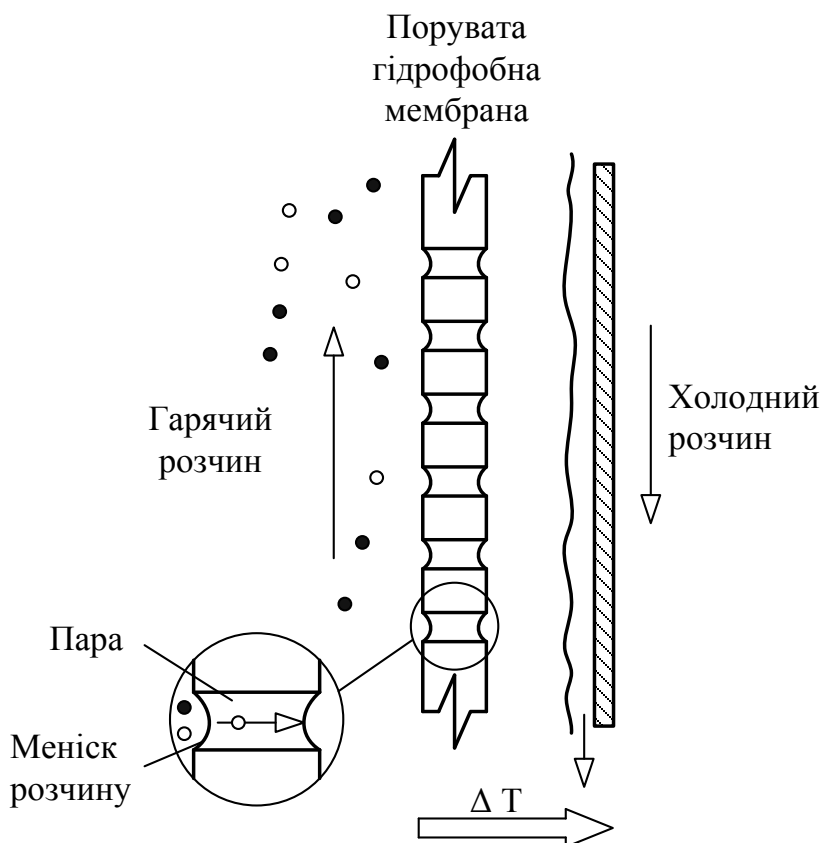

Рис. 1 Схема газової мембранної дистиляції

Система рівнянь гідродинаміки і тепло масообміну для потоків рідини в каналах, що включає рівняння нерозривності, руху, концентрації (для розчину солі) і тепло масообміну:

$$\begin{cases} \frac{\partial \rho}{\partial \tau} + \nabla(\rho \mathbf{V}) = 0; \\ \frac{\partial \mathbf{V}}{\partial \tau} + (\mathbf{V} \cdot \nabla) \mathbf{V} = -\frac{1}{\rho} \nabla P + \frac{\mu}{\rho} \Delta \mathbf{V} + [\beta_T (T - T_0) + \beta_c (c - c_0)] g_y; \\ \frac{\partial c}{\partial \tau} + (\mathbf{V} \cdot \nabla) c = D_s \Delta c; \\ \frac{\partial T}{\partial \tau} + (\mathbf{V} \cdot \nabla) T = \chi \Delta T + D_s (\nabla c \cdot \nabla T); \end{cases} \quad (1)$$

де $\nabla = \left(\frac{\partial}{\partial x}, \frac{\partial}{\partial y}, \frac{\partial}{\partial z} \right)$ – оператор Гамільтона; $\Delta = \left(\frac{\partial^2}{\partial x^2}, \frac{\partial^2}{\partial y^2}, \frac{\partial^2}{\partial z^2} \right)$ – оператор Лапласа; ρ – густина, кг/м³; τ – час, с; $\mathbf{V} = (u, v, w)$ – вектор швидкості, м/с; u, v, w – проекції швидкості на вісі Ох, Оу, Оz відповідно; P – тиск, Па; μ – коефіцієнт динамічної в'язкості, Па·с; $\beta_T = -\frac{1}{\rho} \frac{\partial \rho}{\partial T}$ – коефіцієнт об'ємного температурного розширення, К⁻¹; $\beta_c = -\frac{1}{\rho} \frac{\partial \rho}{\partial c}$ – коефіцієнт об'ємного концентраційного розширення; T_0 – температура навколишнього середовища, К; c – концентрація солі, кг/кг; c_0 – рівноважна концентрація; g_y – прискорення вільного падіння, м/с²; D_s – коефіцієнт дифузії, м²/с; χ – коефіцієнт теплопроводності, м²/с.

Система рівнянь гідродинаміки і тепло масообміну для потоку пари в мембрані, що включає рівняння нерозривності, руху з урахуванням закону Дарсі і тепло масообміну.

$$\begin{cases} \gamma \frac{\partial \rho}{\partial \tau} + K \nabla (\rho \mathbf{V}) = 0; \\ \gamma \frac{\partial \mathbf{V}}{\partial \tau} + K (\mathbf{V} \cdot \nabla) \mathbf{V} = \gamma \frac{J_w \mathbf{V}}{\delta \rho} + \frac{\mu_e}{\rho} K \Delta \mathbf{V} + \beta_T (T - T_0) g_y; \\ \gamma \frac{\partial T}{\partial \tau} + K (\mathbf{V} \cdot \nabla) T = \chi_e K \Delta T; \end{cases} \quad (2)$$

де γ – коефіцієнт об'ємної поруватості мембрани; K – коефіцієнт поверхневої поруватості мембрани; J_w – проникність мембрани по пару, кг/(м²·с); $1/J_w$ – коефіцієнт опору потоку пари у поруватому середовищі (мембрані), (м²·с)/кг; μ_e – ефективний коефіцієнт динамічної в'язкості пари, Па·с; χ_e – ефективний коефіцієнт теплопроводності пари, м²/с.

Змінені граничні умові для мембрани і холодного розчину:

$$\begin{aligned} -\lambda_M \frac{\partial \Theta_M}{\partial y} \Big|_{y=l_p+\delta} + J_w r - J_w c_k \Theta_k - k(\Theta_k - \Theta_X) &= 0 \\ -\lambda_X \frac{\partial \Theta_X}{\partial y} \Big|_{y=l_p+\delta+\delta_s+\delta_{cm}} &= k(\Theta_k - \Theta_X) \end{aligned} \quad (3)$$

де $\Theta_V, \Theta_X, \Theta_k$ – відповідно температура мембрани, холодного розчину і конденсату пари, К; r – теплота пароутворення, Дж/кг; c_k – теплоємність конденсату, Дж/(кг·К); k – коефіцієнт теплопередачі через стінку, на якій конденсується пара, Вт/(м²·с); $l_p, \delta, \delta_s, \delta_{cm}$ – відповідно висота каналу розчину, товщина мембрани, відстань між мембраною і стінкою, яка охолоджується і товщина стінки, м.

Отримані графіки розподілу швидкостей і температур по висоті мембранного модуля вздовж модуля. Створена математична модель процесу газової мембранної дистиляції може використана при керуванні процесом.